

Anthroposofie a křesťanství

Zmrtvýchvstání - mýtus nebo skutečnost?

Každý současník, který se vážně zabývá anthroposofií, narazí velmi brzy na obsáhlá, celé životní dílo Rudolfa Steinera prostupující kristologická líčení. Může se tím cítit vyzván k přemýšlení o svém vlastním poměru ke křesťanství, ať je jakýkoliv. Předtím bude ovšem muset právě v této oblasti odstranit všelijaké předsudky, nedorozumění a nebo dokonce překrucování skutečnosti, které se také k němu mohly dostat. Člověk, který se ke křesťanským náboženským vyznáním již obrátil zády, se bude vidět postaven před možnost porozumět obsahům křesťanské víry zcela novým způsobem a před možnost opět ji hájit. Ten, který se stal víceméně povrchním, všelijakými pochybnostmi naplněným „křesťanem ze zvyku“, který snad uskuteční návštěvu kostela již jen o svátcích a přijímání se pečlivě vyhne, se setká s dle okolností netušenou možností prohloubení své kolísavé víry a svých náboženských představ. Naproti tomu zbožný a nábožensky přísně vázaný věřící odkryje mnohá kristologická líčení, která nesouhlasí s jeho názory a která ho snad dokonce odcizí. Ale při objektivním pozorování se bude moci také přesvědčit, že ve stoupenci duchovní vědy může vidět vnitřně upevněného, křesťansky orientovaného spolubojovníka v boji proti materialismu, ateismu a areligiozitě.

Na začátku tohoto spisu jsme již zdůraznili, že se v případě anthroposofie nejedná o nové náboženství, ale že ona sama stojí na křesťanské půdě. Při vypracování duchovní vědy postupně ovšem postřehneme, že mohla vzniknout pouze na duchovním a morálním základě, který byl křesťanstvím tvořen pro dospívající kulturu přes více než 2000 let trvající vývoj Západu. Toto si objasníme v následujícím náznaku.

Ve století pochybností a devalvace všech tradicí dochovaných ideologických, filosofických, náboženských a jiných představ se také tradiční křesťanství dostalo do skoro nepřehledné krize, která se stala existenční otázkou. Tato krize se vyvinula především v novověku vpádem přírodovědeckého způsobu myšlení a z něho vycházejícího smýšlení. Množství a síla jasně přehledných a prokazatelných přírodovědeckých

poznatků a tisícenásobných technických využití nechaly náboženské a všechny jiné spirituální obsahy duše vyblednout nebo vyprchat v pouhé „ideologie“.

Křesťanství, stejně jako staré židovské náboženství a islám, je nutné vnímat nejen jako souhrn učení a příkazů, nýbrž posuzovat nábožensko-historicky jako *náboženství zjevení*. Životní sílu křesťanství podnítlý podstatné nadsmyslové zkušenosti, milostiplné zážitky a události. Pomyšleme snad - zcela bez ohledu na smrt a vzkříšení - na zvěstování archanděla Gabriela, který se zjevil Marii, vidění pastýřů na poli a na zážitky učedníků na hoře Tábor nebo Pavla u Damašku. Ty všechny tvoří nosnou substanci křesťanství. Podle názorů církví je toto zjevení navěky uloženo v bibli a musí být považováno za uzavřené. Protože schopnost nadsmyslových zkušeností ve vývoji lidstva z již popsanych důvodů vyhasla, nehledě na několik málo výjimek, zdá se toto pojetí oprávněným. Proto církev požaduje „povinnost víry“. Víra se stala hlavním nositelem veškeré křesťanské religiozity. Ve středověku, v čase odeznívající duše rozumové a duše srdečnosti, se člověk opravdu ještě mohl se zbožným srdcem a srdečností otevřít za pravdu považovaným obsahům víry, nekriticky je přijímat do svého smýšlení s ohledem na autoritu. Také ještě docházelo k vizionářským a jiným zážitkům lidí, kteří byli později uctíváni jako svatí a kteří podněcovali a oživovali sílu víry.

V naší době ale z rozličných důvodů stále více slábne schopnost víry, rok po roce hrozivě mizí zvláště u mládeže. Následky tohoto zanikání sahají od lhostejnosti ke křesťanství, od vystoupení z církve až k - militantnímu! - ateismu. Jelikož tento proces, který jsme již označili za tvorbu pravého novopohanství ve smyslu absolutní *nevíry*, postihuje miliony lidí uprostřed křesťanského Západu, je křesťanství nuceno postavit se před otázku vlastního přežití.

V této situaci je pochopitelné, že zvláště katolická církev se pokouší dogmatizovat nejpodstatnější obsahy víry podle přísně

pojmového objasnění, aby učinila religiozní látku nenapadnutelnou, a tím se současně sama udržela. Příkladem toho je dogma „neposkvrněného početí Marie“, které bylo ohlášeno ex cathedra v roce 1854. Aby tato konzervace byla upevněna, byla v roce 1870 v Římě vyhlášena neomylnost papeže jako zástupce Krista ve všech otázkách víry, tedy „dogma infalibility“.

Tímto vývojem byla prohloubena již existující propast mezi přírodní vědou a náboženstvím. S novověkem začínající protiklad mezi s časem jdoucí vědou, stavějící na jistém smyslovém pozorování, a starými tradicemi udržovanými obsahy víry, pocházejícími ze zjevení, dnes se zdajícími již nedosažitelné, se stále více přirostoval. Církev se při tom zjevně ocitla ve slabší pozici. Tím vzniklý rozpor cítí téměř každý ještě křesťansky cítící člověk jako bolestivou trhlinu pronikající jeho srdce. Vidí se vtažený mezi autoritativně sdělovaným dogmatem a nevírou, která se nakonec stala obrovskou moderní pověrou. V tomto smyslu není chřadnutí sil víry, a tedy i religiozity lidstva zřejmě jinak zadržitelné než skrze nové *náhledy!*

Toto pojetí zastával vysoce vážený, původně anglikánský církevní hodnostář John Henry Newmann (1801-1890), který roku 1845 konvertoval a v Římě byl povýšen do kardinálské hodnosti. Byl přesvědčen, že bez možnosti nového zjevení by křesťanství nebylo možné zachránit. Ale nebyl s to ukázat na takové prameny.

Mezitím vznikla duchovní věda, která již na začátku 20. století svojí cestou poznání otevřela možnosti zkušenosti ve vyšších světech. Tím bylo umožněno přistoupit jejími prostředky k oněm událostem, které se odehrály ve smyslově-nadsmyslové hraniční oblasti a které vedly k vzniku křesťanství jako náboženství zjevení. Při tom se znovu ukázalo, že duchovní věda je schopná objasnit mnoho otázek, jejichž zodpovězení není v silách rozumu, který je zaměřen jen na vnějšek světových jevů ve smyslu čistě zemské chytrosti. To ukázaly mnohé církevní koncily, bezvýsledné diskuse církevních otců a kritika bible moderní teologií. Ti všichni jen substanci evangelia stále více ničili a křesťanství stále dál tříštili.

Kdo se hrozí možnosti přistoupit k náboženským obsahům a otázkám týkajícím se nadsmyslna vědecky ve smyslu duchovního výzkumu, měl by uvážit, že ten se neděje s chladným, na neutralitu hodnot myslícím, analyticky postupujícím intelektem přírodního vědce. Anthroposofická cesta poznání je od začátku „stezkou úcty“, která jako základní nálada musí být vycvičena a je nepromí- nutelným předpokladem všech dalších, také meditativních kroků cvičení. Výšky duchovního poznání může dosáhnout jen ten, kdo prošel branou pokory. V takovém smyslu také zakladatel duchovní vědy usiloval o prohloubené porozumění duchovního pozadí křesťanství. V této souvislosti podal Rudolf Steiner ve své biografii zprávu,

že pravý obsah křesťanství se pomalu začal před jeho duší „vyvíjet jako vnitřní projev poznání“: ...na rozhraní století se zárodek stále více rozvíjel... Na duchovním přiznání se k mystériu na Golgotě, v nejvnitřnější, nejvážnější slavnosti poznání, záleželo při mém duševním vývoji.

V následujícím se máme pokusit přistoupit k ústřednímu bodu křesťanského náboženství, k otázce *Zmrtvýchvstání*, které křesťanství činí „mystickou skutečností“. Chceme zprvu také tuto otázku metodicky pozorovat ve světle Goethova učení o metamorfóze. S událostmi, které ve velikonočním týdnu na Velký pátek končí *Ukřižováním* a se *Zmrtvýchvstáním* na Boží hod velikonoční zažívají nový začátek, hledíme na vícevrstvé, ale *polární dění*, při němž si nelze odmyslit jeden pól od druhého. V událostech vedoucích k Ukřižování stojí před námi Ježíš vystaven veškeré nepohodě, bolesti a utrpení fyzického světa jako křehká lidská postava. Je vydán lidem, jejichž vědomí je zcela vázáno na fyzický smyslový svět, a kteří nemohou zahlédnout žádné ozařující vyšší světlo v tomto z rouhání se Bohu obžalovaného člověka. Bezcitnost, posměch a nenávisť vrhají proti Ježíšovi, který se sám zříká obhajoby a uplatnění božské moci ve zdánlivé bezmocnosti. Ukazuje se na kříži jako zničitelný a smrtelný, jako každý jiný člověk. Tento potupný konec, který nastal nepřátelstvím farizejů a jejich přívrženců po chybném rozsudku vrchnosti představované Pilátem, vyvolává také v učednících pocity hluboké bezmocnosti, pochybnosti a hrůzy. Zvenčí pozorováno, posláni jejich mistra musí být považováno za ztroskotání.

Tomuto nepřekonatelně temnému dění se o velikonočním ránu staví polárně do nejostřejšího kontrastu skoro nepochopitelný, světlem naplněný zážitek *Vzkříšení*. Nelidské události velikonočního týdne jsou tím obráceny v nadlidské světlo. Vítězstvím božské plné

moci k životu nad smrtí byl dán vlastní začátek a nepřekonatelný pramen veškerého křesťanského působení v budoucnosti.

Pokusme se zprvu přiblížit se tomuto ústřednímu, a přece záhaduplnému obsahu křesťanské víry s „názornou soudností“.

V biologicko-přírodní rovině nám učení o metamorfóze ukazuje, jak z výhonku a jeho zpětného přetváření vzniká květ nebo z housenky přes involuční fázi zakuklení motýl; tím září v působení života zprvu ještě relativně zastřená idea na vyšším stupni. Stejná zákonitost nás na vyšší rovině potkává v nitru člověka. Zahlédneme ji v metamorfóze, která skrze v mozku se nacházející odbourávání a procesy smrti přeměňuje éterné síly v sílu myšlenek a tupému organickému životu vybojuje jasný vědomý život duše. Při událostech na Golgotě zasvítí tato zákonitost navíc na nejvyšší rovině a proniká a určuje lidsky-božské pradávne dění.

V čase Ježíšova života můžeme zmrtvýchvstalého pokládat za ještě zastřenou ideu člověka samého v její čistotě a za božský praob- raz veškerého pozemského stvoření.

Tak je zřejmé, že metodický přírodovědecký přístup, který od začátku začleňuje duchovnost a tím je zaměřen na člověka jako nositele ducha, je schopný se přiblížit také k nejvyššímu, k náboženským obsahům vedoucímu mystériu. Zásadní a časem požadované vybudování mostu mezi vědou a náboženstvím bude možné - i když ještě v zárodečné a nedokonalé formě. Ukazuje se, že goetheanismus, který Rudolf Steiner jednou charakterizoval jako impulz vzkříšení, si toto označení zaslouží.

Zatímco drsné dění velikonočního týdne je ve všech podrobnostech přístupné a vysvětlitelné našemu rozumu, vyvstávají pro goe- theanistické pozorování při pohledu na Zmrtvýchvstání těžké hraniční otázky. Aby je bylo možno zodpovědět, musí být schopnosti poznání nejprve metamorfozovány a vystupňovány, jak se to děje v duchovní vědě, na kterou se nyní chceme obrátit.

Vlastní obtížnost úvahy o centrálním mystériu křesťanství plyne z toho, že se při Zmrtvýchvstání nikterak nejedná o prostý pokračující život po smrti. Víra v postexistenci lidské duše, vstupující do věčnosti a tam dále žijící, byla samozřejmě obsahem všech předkřesťanských náboženství lidstva a byla živena mnohými jasnozřivými zkušenostmi. Pro učedníky, kteří zažili *Zmrtvýchvstalé-*

ho, bylo překvapením, že se jim na kříži zesnulý Kristus zjevil v nepoškozené, *tělesně živoucí postavě*. Poněvadž smrt ale právě tuto pomíjející tělesnost zasahuje svými ničícími silami, ukázala se její moc přemožena. Poprvé byl nepochopitelným způsobem porušen od dob pádu do hříchu nad všemi smrtelníky určený zákon

Vzkříšení je tím zjevně lidským, ba dokonce medicínským problémem,

který jako žádný jiný vlastně vyzývá přírodovědce, protože se s ním teolog musí poradit. Tím je nastolena otázka vztahu biologie a křesťanství! Ale právě zde se otevírá všeobecně již uvedená propast mezi vědou a vírou. Přírodovědec nám neposkytne žádný argument pro možnost vzkříšení, naopak s ohledem na rychlý posmrtný rozklad, ihned nastupující „sebestrávení“ střev a rychle nastupující zničení vysoce citlivé mozkové organizace zdůrazní neodvolatelnou pomíjivost těla. Vždyť přece v době možnosti znovuoživení „klinicky mrtvých osob“ díky technickému vybavení moderních jednotek intenzivní péče je tato problematika vysoce aktuální a - údajně - nejlépe vyzkoumána.

Hledajícímu křesťanovi nezbyvá obecně nic jiného, než věřit na nepochopitelný zázrak, který se zdá vzdálen každému rozumu přiměřenému uvažování a jiným snahám o poznání. Možná, že uslyší: „všemohoucnosti Boží jsou všechny věci možné“, nebo věří právě proto, že to je absurdní: „Quia absurdum est“. Tím nemá být řečeno ani to nejmenší proti dochované zbožnosti věřícího křesťana, která ještě dnes podstatně přispívá a zajišťuje vnitřní životnost křesťanství. Jde o situaci těch milionů, kteří věří, že křesťanství musí považovat za době neodpovídající, a musí se vzhledem ke zmíněným „nesmyslům“ k němu obrátit zády.

Tito pochybovači budou ve svém negativním pojetí ještě posíleni, když slyší, snad dokonce ze strany teologů, že u Vzkříšení se jistě jedná o mýtus, jehož vznik sice chápeme, ale přece by měl být odstraněn. Tím by mohla být vlastní substance křesťanského učení o to lépe chována v čistotě. K tomuto pojetí vedou všelijaké důvody.

Dokladem toho je široce rozšířená prastará pověst o ptáku Fénixovi, který se ve stáří sám spálil a z popela *tělesně* jako živý opět povstal. Středověké umění užívalo dokonce ptáka Fénixe jako symbol pro zmrtvýchvstalého, jako „Phoenix verus“, pravého Fénixe. A nenajdeme také v egyptském mýtu o Osíridovi příbuznost

s křesťanskými představami? Usmrcený sluneční bůh vstává ve svém synovi, který je jím *zplozen z duchovního světa* jakoby znova v postavě chlapečka Hóra na pažích božské matky Isidy. U Řeků byl Dionýsos Titány rozkouskován, ale mohl s pomocí božského otce Dia, který Athéně přinesl zachráněné srdce, znova povstat v postavě *mladého* Dionýsa. Jiní badatelé poukazují na starý, také v Betlémě provozovaný kult Adónida. Obraz mladého boha roztrhaného kancem byl za nářků ponořen do jezera a po třech dnech za kultických jásavých zpěvů pozdvižen na oživující světlo. Z těchto příkladů - nebo jsou to důkazy? - je zřejmé, jak bude modernímu křesťanovi těžké smrt a vzkříšení neodít do „pohádky“ nebo mytické formy, nepovažovat za po ruce jsoucí prolhaný vynález učedníků, kteří potupnou smrt svého mistra zahalili, nebo nechtěli mít za pravdivou.

Proti všem těmto námitkám a těžkostem musí být zdůrazněno, že bez smrti a vzkříšení by křesťanství muselo ztratit svůj nosný, podstatný obsah a bylo by samo ztraceno. Pavel si to plně uvědomoval, když napsal: *Není-li zmrtvýchvstání, pak nebyl vzkříšen ani Kristus. A jestliže Kristus nebyl vzkříšen, pak je naše zvěst klamná, a klamná je i vaše víra ... ještě jste ve svých hříších...* 1

K takovému pojetí se připojuje anthroposofie, jak také vysvítá ze slov Rudolfa Steinera: *Žádné takzvané křesťanství není opravdovým křesťanstvím, není-li plně proniknuto myšlenkou vzkříšení v celé její životnosti: že Kristus, který vstoupil do sil smrti, je živoucí! To musí být pochopeno. Vše zbývající nedává opravdové pochopení křesťanství. Novější křesťanství, které chce vystačit bez myšlenky vzkříšení, není křesťanstvím...*

Zde požadovanému „pravému pochopení“ křesťanství vyrostla na Západě další překážka. Souvisí se záhadoplňnou dvojností jména *fežíš-Kristus*, která poukazuje na polaritu „Syn člověka“ a „Boží syn“. S přibývajícím materialismem bude pohled křesťanstva, zužující se jen na fyzickou tělesnost, stále více příbuzný žalobcům Ježíše-Krista. Tak mohou dokonce určité směry, zvláště protestantské teologie, vidět v Ježíšovi už jenom syna tesařského manželského páru z Nazaretu, který se jako statečný, nezištný, více nebo méně revolučně založený, snad dokonce Bohem pozeňnaný muž toulal, učil a hledal přívržence. Prostřednictvím „intelektuálního pádu do hříchu“, kterého se teologové chopili právě proto, že chtěli co nejvíce „vědecky“ myslet, vpadl moderní redukcionismus také do náboženství. Božská povaha Ježíše-Krista byla omezena na „prostého muže z Nazaretu“, v němž by měl být viděn *jeden* mezi mnohými velkými zakladateli náboženství lidstva, jako byli Buddha, Máni, Zarathuštra nebo

1 1. Korintským 15, 13-17

Mohammed. V tomto smyslu vstoupil Ježíš jako náboženský vzor také do islámu. Ale v koránu není ani slovo o božském otcovství Krista nebo o významu smrti a vzkříšení. Před takovou přibývajícím islamizací stojí dnes křesťanství jako před hrozícím příznakem zániku!

Naproti tomu platí, že je třeba odlišovat božskou povahu Krista od lidské povahy *Ježíše*. Tělesné překonání smrti a vzkříšení jako skutečnost přesahují každou lidskou schopnost. Jenom božská, vysoce nad člověkem stojící entelechie, za jakou jsme považovali bytost Krista, je schopná nemožným se zdající „zázrak“ učinit možným.

V této souvislosti musí být zprvu křest v Jordánu pochopen hlouběji a opět ve smyslu původního křesťanství. To slavilo původně den narození Krista 6. ledna, tedy v den křtu v Jordánu. Dnešní svátek narození Ježíše v podobě našich vánočních svátků, 25. prosince, zaměřuje pozornost na zemsky lidskou stranu Vykupitele a byl zaveden teprve v 5. století po Kristu.

Jan běžně křtil v Jordánu mnohé lidi. Přitom byl křtěnec ponořen zcela pod vodu, takže došlo k jakémusi šokovému účinku, při němž bylo éterné tělo přechodně uvolněno. Ponejvíce pomocí půstu a modliteb připravený křtěnec zažil krátký zpětný pohled na svůj život, především ale také na své „hříšné“ činy a byl - ve smyslu líčení reanimovaných pacientů Dr. Moodyho - bezprostředně dotčen světlem duchovního světa. Křest byl tedy hluboce pronikavým osudovým zážitkem. Křtěnec z něho vyšel jako jiný člověk, rozhodnutý pro morální zlepšení.

Při křtu Ježíše, který již Jan Křtitel očekával, došlo k sice podobné, ale vystupňované a v této formě jedinečné události, která se projevila viděním Křtitele v imaginativním obraze sestupující

holubice. Do křtem rovněž uvolněné a světlu nadsmyslového světa otevřené tělesnosti člověka Ježíše se mohla ponořit duchovní podstata a v ní se ztělesnit. Mnoha generacemi do obzvláštní čistoty připravené tělo se mohlo stát nádobou Kristovy božské entelechie. Logos, božské *Slovo*, se teprve v tomto okamžiku stalo *Tělem!* Inspirací Křtitele byla tato skutečnost vnímatelná v tom okamžiku, kdy z výšky otcovského základu světa zazněla slova: *toto je můj velmi milovaný syn, dnes jsem ho zplodil* - jak znělo do- slovně znění v mnohých starších evangeliích. Když Ježíš odešel od Jordánu, byl prvním člověkem, který ve smyslu pozdějších Pavlových slov mohl říci: *Ne já, Kristus žije ve mně*. S tímto poukazem na inkarnaci Krista, který od té chvíle jako člověkem se stanoucí božská bytost kráčí po zemi, je stvořen nezbytný předpoklad pro možnost hlubšího pochopení událostí na Golgotě a po ní.

Při úvaze o smrti a vzkříšení se můžeme opřít o již uvedená líčení. Také při úmrtí Ježíše-Krista na kříži se z fyzického těla, které viselo na kříži, neuvolnila jen duševně duchovní bytost, nýbrž jako při každém umírání také éterné tělo. Takto viděno, jedná se o „normální“, i když násilně způsobenou smrt, která v nějaké formě zastihne každého člověka. Další dění ale ukazuje rozhodující změnu. Vylíčili jsme, jak se během tří dní po fyzické smrti uvolní také éterné tělo, které je vlastním nositelem života, a přejde do sil okruhu. Teprve potom zemřelý s konečnou platností ztratí svůj vztah k organickému živému světu, k zemi. Tato duše, jak jsme již uvedli, „zemře“ ztrátou svého druhého těla, éterného těla, takřka *podruhé*. Při znovuoživení na jednotce intenzivní péče záleží vše na tom, jak rychle je možno ještě ne definitivně uvolněné a ještě intaktní životní tělo, které proto také ještě nepřešlo do rozpuštění, všemi možnými k dispozici jsoucími prostředky ještě jednou vrátit zpět do fyzického těla, přičemž duše ho následuje.

Po smrti na kříži byl Kristův duch schopen, jako Pán nad všemi životními silami, silou své božské přirozenosti nejen udržet pohromadě uvolňující se životní tělo, nýbrž současně ho omladit a prozářit znovu éternými silami okruhu. Tím bylo z nadsmyslové strany zasaženo do oblasti smrti a její moc byla na rozhodujícím místě zlomena, „takže vzkříšený Kristus byl až do fyzické viditelnosti zahalený zhuštěným éterným tělem. Tak obcházel a zjevoval se těm, kterým se mohl zjevit. Nebyl viditelný pro všechny, protože to bylo vlastně jen zhuštěné éterné tělo², které Kristus nesl po vzkříšení.“¹⁰

Již v Pavlově době zřejmě záhady spojené s otázkou vzkříšení zneklidňovaly původní křesťany: *Jak budou mrtví vzkříšeni? A s jakým*

2 a ne materiálně fyzické tělo! - pozn. aut.

tělem pak přijdou? Pavel, který se setkal s tak pronikavou osobní zkušeností se *Vzkříšeným* před Damaškem, sáhl k přirovnání se semínkem a mimo jiné píše: *To, co zaséváš, nebude oživeno, jestliže neumře. ... Tak je to i se zmrtvýchvstáním. Co je zaseto jako pomíjitelné, vstává jako nepomíjitelné. ... Co je zaseto v slabosti, vstává v moci. Zasévá se tělo přirozené, vstává tělo duchovní. Je-li tělo přirozené, je i tělo duchovní.*³

Pavel zřejmě přesně věděl, že fyzické „přirozené“ tělo v jeho dnešní formě a existenci předpokládá jako svého tvůrce jiné, vyšší, „nebeské“ tělo, tedy z kosmických sfér zhuštěnou organizaci sil. Kdo by si ale při slově „duchovní tělo“ nepřipomenul „spirituální tělo“, o němž již byla podrobnější řeč, když jsme referovali o zkušenostech reanimovaných pacientů Dr. Moodyho.

Vypracování pojmu éterného těla jako prvního nadsmyslového bytostného článku člověka patří k elementárním, základním stavebním článkům anthroposofie. K jeho prozkoumání a vylíčení přistoupil Rudolf Steiner již na začátku 20. století, zprvu bez jakéhokoliv vztahu k biblickým nebo jiným náboženským představám. Ale: *Co je plodné, samo je pravdivé!* Navíc se ukázalo, že duchovní věda díky poznání éterného těla a jeho zákonitostí mohla člověku 20. století přinést první pochopení nejhlubšího křesťanského mystéria. Musíme si význam této podivuhodné skutečnosti uvědomit, zvláště když vrhá zcela nové světlo na vztah biologie a křesťanství.

Má cenu vnímat základní princip. Na tomto místě našich výkladů může být patrné, co bylo míněno, když jsme na začátku tohoto spisu mluvili o duchovní vědě jako o nezbytném partnerovi nebo časem požadovaném doplnění přírodních věd. Tak může například biolog nebo odborný botanik, který se pustil do nadsmyslových zkušeností anthroposofie a zpracoval její spirituální pojmy,

3 1. Korintským 15, 36-44

budovat most nad propastí mezi vědou a náboženstvím. Jeho myšlení přesahující redukcionistické pojetí může, od abstraktního pojmu „život“ přes hraniční pojem jako „dynamické směrné pole“ a zmíněnou medicínskou zkušenost „spirituálního těla“, vést k poznání životního těla, aby nakonec vyústilo k pochopení vzkříšeného těla. Naopak teolog, který si bez vlastní nadsmyslové zkušenosti neví rady s Pavlovým poukazem na „nebeská těla“ nebo „duchovní těla“, by se snad mohl se svými otázkami s důvěrou obrátit na biologa, aby našel možné vysvětlení. To by mělo v úsilí o hledání podstaty a skutečnosti vzkříšení - jím zprvu netušené - plodné následky.

Dříve uvedená příbuznost mnohých předkřesťanských mytologických obrazů s událostmi na a okolo Golgoty, které daly podnět k jejímu mytologizování, ale nesmí být přehlédnuta. *Co je její příčinou?* V již uvedených mysterijních místech mohl být na nejvyšších stupních zasvěcení *předvídan* blížící se příchod Krista a božské nutnosti jeho obětního činu. To byl v podobné formě také případ starozákonních proroků, na což Ježíš-Kristus bral zřetel stále znova při učení svých učedníků. Zasvěcenci to považovali za důležitou úlohu, takže lidé podléhající jejich vedení připravovali v jejich myslích půdu pro pochopení této pro další postup zemského vývoje nutné, a přece tak těžko pochopitelné události.

Toto vysvětluje bezpochyby existující příbuznost mezi mýtem Zmrtvýchvstání a historickými skutečnostmi těchto událostí. Tyto mýty a kultury jsou považovány za světlo moudrosti vycházející z mysterijních míst, jako jsou ranní červánky slunečního východu na Golgotě. Měly vyplnit „lidově pedagogickou“ úlohu ve „vzdělání lidského rodu“.

Ve věku racionalismu a intelektualismu je ale, jak jsme viděli, prosté citové přijetí obsahů křesťanství stále těžší. Moderní, k dospělosti vyvinutý člověk ve věku přírodních věd si přináší velký díl vlastní jistoty a svého sebevědomí stykem s myšlením. Chce si pomocí něho osvojit důkladné, osobně nabyté přesvědčení a celo věc svobodně poznatelně proniknout, dříve než ji uzná, nebo se k ní dokonce přizná. Na druhé straně se právem obává, že se stane závislým na prosté autoritě. Proto je do určité míry správné, když měřítko získané ze síly o já opřeného úsudku přiloží také

na tradici udržované obsahy křesťanství. Ale teprve duchovní věda může skrze nové a jímavé získané nadsmyslové zkušenosti přinést z prastarých zážitků získané obsahy ve formě, která je přístupná myšlení. Tím ale nemá být zrušen cit pro pravdu a důvěryplná síla oddanosti srdce ve smyslu víry. To, co anthroposofie umožňuje a zamýšlí, je vést hledající lidi k obnovené a *chápané víře*, v jejíž oblasti se hlava a srdce nalézají v harmonii. Čtenář bude muset sám

rozhodnout, zda by toto naléhání na uvedené příklady v předchozích stranách, mohlo být průhledné.

Zcela jistě nejsou předchozími skicovanými výklady zodpovězeny všechny otázky, které při pohledu na mystérium smrti a Zmrtvýchvstání, mohou vyvstat. Tak například musí zůstat otevřena otázka, zda zprvu jako éterická skutečnost pochopené tělo Vzkříšení, se kterým Pán před zraky učedníků vstoupil zavřenými dveřmi, mohlo až do doby Nanebevstoupení přechodně přijmout ještě fyzickou viditelnost. Nadto by mohla být položena otázka: Co se vlastně stalo s fyzickým tělem? Vzpomínáme si na to, že éterné tělo může být srovnáváno s architektem. Základem fyzického těla je „plán“, idea, která je jako duchovní tvar tak opravdu obsažena v těle Vzkříšení jako neviditelný tvar krystalu křišťálu v jeho beztvarém mateřském louhu. Rudolf Steiner v cyklu přednášek v Karlsruhe v roce 1910 hovořil v této souvislosti o duchovním „fantomu“ fyzického těla, jehož pádem do hříchu pošpiněný tvar bude při vzkříšení obnoven a opět vyzdvižen ve svém dokonalém původním stavu. Přitom ale odpadne nové proniknutí hrubou hmotou země, které se uskutečnilo v pradávnu teprve dodatečným útokem ahrimanských mocností. Zmrtvýchvstalý Kristus tím předjímá zduchovnělý budoucí stav lidstva, který pro ně teprve po tzv. „zmrtvýchvstání mrtvých“ nastane v daleké budoucnosti. Ale tělo vzkříšení ho činí způsobilým doprovázet lidstvo v éterném okruhu země v bezprostřední blízkosti „až do skonání věků“. Taková setrvalá přítomnost by ale pro duši zemřelého člověka nebyla možná, protože ta se musí ve stavu osvobození od těla předat kosmu, aby si mohla připravit nový život a osud.

Po dosažení tohoto bodu se můžeme znovu obrátit k tématu „zla“ a otázky nadhozené v předešlé kapitole - ve světle Vzkříšení - podstatně doplnit. Nepochybné mínění o Kristu jako Spasiteli

lidstva nebo Vykupiteli světa, který lidstvo osvobodí od „nemoci pádu do hříchu“, nemá smysl bez reflexe k biblickému pádu do hříchu. Jak dalece bylo činem na Golgotě překonáno zlo a lidstvu také v tomto ohledu otevřena nová cesta? Také tato otázka může být zodpovězena jen s ohledem na dvojí tvář zla. Mluvili jsme o pravé nesobeckosti a jasné síle úsudku, před kterými Lucifer a Ahriman musejí ustoupit.

Z morálně duchovního pohledu je zdánlivá „bezmocnost“ Ježíše Krista ve velikonočním týdnu výrazem jeho absolutní nesobeckosti. Je zcela naplněn soucitem a láskou, které ho opravňují zříci se každého vlastního požadavku moci nebo přání a oddat se naplnění poslání vůči lidstvu. Co je v organickém životě zpětné utváření nebo involuce, stoupá zde na morálně duchovní úrovni k připravenosti k oběti až k tělesné smrti. Za tím ale stojí smýšlení a postoj, který odpovídá slovům *ne má vůle staň se, nýbrž vůle toho, kdo mne poslal*. Proti s tím spojené oddanosti Bohu a nesobeckosti se ukazuje egoismus a pýcha Lucifera jako bezmocná. Ryzí dobro v jeho bytostnosti samé stojí proti němu.

Ale také k překonání ahrimanské moci smrti, která na člověka působí více zevnějšku, a proto se projevuje především ve zničitelno- ti fyzické, zevní tělesnosti, je třeba vnitřních předpokladů. Každý strach, především ale v každém člověku dřímající strach ze smrti je výrazem stopy nevědomosti a nejistoty; ten nakonec mysl zastíní, nebo je s to zcela ji zatemnit. Kníže tohoto světa a pán smrti, který je současně mistr všech omylů a každé lži, nám tak říkajíc neustále našeptává: Pohled' na konec všech zemských bytostí okolo tebe! Také ty budeš jednoho dne ukončen, poněvadž já mám nad tebou moc, a tebe potom vnitřně svrhnu v konečné „ven“ a „nic“, do úplného zahalení tmou tvého klamného vědomí, což můj mírný bratr, spánek, sice zkouší každou noc, ale přece ještě nezmohl.

Proti tomuto pokušení, které ale vystupuje především z pomíjivého tělesného bytí, je Kristus schopen postavit ze svého s božským základem světa spojeného vědomí ve smyslu svých slov „Já a Otec jsme jedno“ zářící jistotu nesmrtelnosti ducha, navzdory jeho svázanosti s přechodným pozemským oděvem. Ze stanoviska světla a pravdy získaná jistota úsudku je schopná vyjasnit každé zakalení a zatemnění v oblasti poznání. Vnitřní předpoklad k tomu byl ale dán teprve statečným obhájením obětiplného projití vnější branou tělesné smrti a tuto, jak bylo naznačeno, přemoci.

Ve Vzkříšeném může být spatřován přemožitel obou mocností zla zastupující celé lidstvo. Jeho osvobození se od odpůrců, které dříve nebylo možné, bylo zahájeno. Zároveň byl obrazu člověka, který byl pošpiněn a zatemněn pádem do hříchu a všemi jeho následky - hřešícímu a smrtelnému Adamovi - postaven nezkalený praobraz hříchu prostého, do budoucnosti ukazujícího, Bohem naplněného člověka. Na tento tvořivý akt

tělem učiněného Slova, Logem, který ohroženému zemskému vývoji jako celku z duchovně vědeckého pohledu propůjčuje smysl, poukazuje Pavel, který poprvé hovoří o starém a o *novém* Adamovi, slovy: *Avšak Kristus byl vzkříšen jako první z těch, kdo zesnuli. A jako vešla do světa smrt skrze člověka, tak i zmrtvýchvstání: jako v Adamovi všichni umírají, tak v Kristu všichni dojdou života.*⁴

Těmito slovy Pavel zároveň ukazuje na stav v daleké budoucnosti lidstva ve smyslu jeho zkřesťanštění a zbožštění, který z biblického pohledu také souvisí s časem „posledního soudu“. K tomu zde nelze říci více. Jak bylo vylíčeno, luciferský pád do hříchu jako proces pokračoval po tisíciletí. Naproti tomu je významné vědět, že ona daleko se zdající budoucnost zkřesťanštění se připravovala od objevení se Krista a jako zduchovnění člověka již začala. Událostmi na přelomu věků dostalo lidstvo významný podnět, který jeho vývoj já nově podnítl v původním smyslu božské prozřetelnosti.

Teprve osudový průběh budoucích inkarnací lidstvu umožní dokončení tohoto vývoje. Ten znamená uskutečnění Vzkříšeným nově vytvořeného praobrazu „nesobecké nezištnosti“ v každém jednotlivém člověku, který se chce spojit s Kristem. Přitom ale nejde jen o to následovat křesťanské učení a přikázání nebo si všímat praobrazu jako ideálu, nýbrž o tajemství *bytostného* spojení a proniknutí se Kristovou osobností. To ale dosahuje dolů, až do silového a hmotného fyzického dění, které již bylo započato hostinou učedníků na Zelený čtvrtek. „Křesťanství jako mystická skutečnost“ stále chce a může v malých krocích pokračovat v každém jednotlivém člověku, který se nazývá křesťanem, jako obnovující,

4 1. Korintským 15, 20-22

posilující, právě „mystické“ životní dění na různých úrovních. Tajemstvím přijímání je dotčena tělesná rovina. Po pozdvihování září vidoucím oku hostie a víno leskem do nich proudících životních sil Vzkříšeného. Zemská hmotnost získá v kulticky mystickém dění, je-li toto čistě a správně celebrováno, substanciálně novou kvalitu. Uskutečněním Pavlových slov *Ne já, ale Kristus ve mně* je poukázáno na nejvyšší stupeň bytostného spojení s Kristem samým a na poslední cíl lidské, pozemské evoluce.

Pohledem na to může být zodpovězena úzkostlivá otázka, kterou byla předchozí kapitola uzavřena: Doroste lidstvo hrozící převaze zla ve smyslu sice padlých, ale dalece nad člověkem stojících andělských bytostí? Lidstvo nezůstalo samo! Nejvyšší božská bytost, převyšující všechny hierarchie, se stala člověkem „...a přebývala mezi námi“. Bude lidstvo jako živoucí, navzdory její vnější smrti, *bytostně* doprovázet a propůjčovat mu sílu, aby pokušení zla vydrželo a překonalo. Stupňováním zla, spojením Lucifera s Ahrimanem, se ale člověk bude moci potkat se sílu dávající jistotou: *...kde jsou dva nebo tři shromážděni ve jménu mém, tam jsem já uprostřed nich.5*

V budoucnosti, jako vždy, se ovšem ukáží prostá kázání a apely na dobrou vůli ve smyslu „morálního vyzbrojení“ neúčinnými. Volní oblast člověka je prostoupena a držena v nesvobodě právě vlivem Luciferových egoisticky se vyvíjejících instinktů, pudů a pohnutek všech možných druhů. Motivace k nesobeckému konání a chování ve svobodě může vycházet jen z ducha. Pouze tomu je umožněno získat ideje myšlením uchopeným duchem, které pocházejí ze smysl dávajícího, božského počátečního světa člověka. Kde jsou takové ideje s láskou přijaty a tím se stávají ideály, tam je člověk připraven k nadosobnímu jednání v nesobecké službě spolubližnímu ve smyslu dobra. Toto *zduchovnění* myšlení vede ve společenství s nejlepšími silami srdce k pravému *zanícení* ve vůli.

Především ale v oblasti myšlení a poznávání se zahnízlil v posledních pěti tisíciletích, která východní moudrost označuje jako světovou periodu kaliugy, *temného věku*, ahrimanský odpor k duchovnosti a způsobil vylicený intelektuální pád do hříchu. Ten se od počátku novověku stále více rozšiřoval. Jednostranné přiklonění

se k předmětnému a intelektuálnímu poznávání a stále více se zvěšující neschopnost uchopit ducha na osobně postaveném, aktivním a živém myšlení byly toho následkem. Odkud ale přišla síla uvolnit tzv. mrtvé myšlení z příliš silného připoutání k fyzické organizaci, oživit ho a vyjasnit, aby mohlo uchopit vyšší spirituální pravdy? Vychází z oné božské bytosti, která se může označit jako „Světlo světa“ a jako „Cesta, Pravda a Život“. Síla spásy Zmrtvýchvstalého se nevztahuje jen na morální úroveň, nýbrž může a chce s požehnáním působit také v oblasti inteligence a intelektu. Úpadek, dokonce pád nebo vzestup a pokrok lidstva budou podstatně závislé na tom, zda se jim podaří uvědomit si tento stav věci. Lidstvo v době vědomé duše si musí uvědomit původ, podstatu a následky „intelektuálního pádu do hříchu“, naučit se ho prohlédnout, jinak nemůže překonat také první, morální pád do hříchu, navzdory obětnímu činu na Golgotě. Dosud sotva uvážené, ale časem požadované zkřesťanštění myšlení musí předcházet, nebo přinejmenším paralelně probíhat s vyšším morálním vývojem. To jako základní požadavek vyplývá z kristologie Rudolfa Steinera. V biblickém smyslu by propadnutí lidí zlu mělo za následek jeho „druhou smrt“! Co je tím míněno? Jedná se přitom o přebujení já skrze sobectví a zatemnění materialisticky intelektuálním myšlením. Za úplného zpusťování a zploštění sil mysli, srdečnosti by luciferské moci dále animalizovaly lidská těla a ahrimanská padouchovná stále více mechanizovali ducha. Duše by byla zkažena! Člověk ve své svobodě je skutečně jako žádná jiná bytost zemského stvoření vystaven nebezpečí *zvrhnout se* a rádně se „zezvířecit“. On může svoji bytost já dalekosáhle ztratit. *Nestvůry* mýtů a Apokalypsy by zvítězily.

V této souvislosti budiž vzpomenu, že jsme již ve II. kapitole mluvili o tom, že ke každému druhu zvířat v astrálním světě patří jedna skupinová duše, která něco jakoby tykadla rozprostírá do jednotlivých exemplářů. Nebezpečí neoprávněného „zezvířecení“ člověka skutečně znamená, že by luciferské a ahrimanské pabytosti stále více vystupovaly jako neoprávnění skupinové duchové, aby se zmocnily jednotlivých lidí a ty - s uloupením individuální svobody - spoutaly ve stáda nebo stádům podobná hromadná seskupení. Kdo zažil fanatizování vybičováním s krví spjatých instinktů, zvláště nacionalismem a rasismem, nebo pozoroval manipulaci

lidí technikou masmédií ve smyslu „veřejného mínění“, nebude se moci uzavírat apokalypticky působícím skutečností, že také zde již budoucnost začala.

Proti těmto temným perspektivám ale stojí hojivě se tvořící budoucí společenství pravého křesťanství.

Kristus je přece jako světové já povolán stávat se stále více *pra vým* duchem lidstva, který chce zprvu na národ a rasu vázaná a rozdělená lidská seskupení vést k jednomu organismu lidstva vyššího druhu. Zvíře jako nesvobodná bytost je přirozeně svázáno díky zákonům rozmnožování, dědičnosti a krve se svojí skupinovou duší. Člověk ale může svobodně a úsudkem a z toho vyúsťující duchovní láskou vyjádřit rozhodnutí spojit se svým já s Kristovou bytostí v myšlení, citění a chtění. Že toto spojení s pramenem vyššího světla a života má již uvedený substanciální a bytostný charakter, vyjadřuje Kristus slovy: *Já jsem vinný kmen, vy jste ratolesti. Kdo zůstává ve mně a já v něm, ten nese hojné ovoce; neboť beze mne nemůžete činit nic*⁶

„Starý Adam“ podléhal od pádu do hříchu zemskému rozmnožování. Až k poslednímu soudu bude jako vedlejší větev náležet fyzickému rodokmenu, který byl ovládnut zákonitostí Měsíce, a s ním srůstat v každém novém vtělení. „Nový Adam“ v nás se ale bude stále více spojovat s rodokmenem vyššího řádu, který bude protkán slunečními silami Vzkříšeného, které ho také v životě mezi smrtí a novým zrozením neopustí. Přece to závisí na svobodném rozhodnutí každého jednotlivého člověka, zda chce být - „ratolestí na vinném kmeni“, o kterou „Otec jako vinař“⁷ pečuje.

Závěrem této kapitoly poukážme na perspektivu budoucnosti, která se na obtížné cestě k lidství ukáže jako rozhodující pomoc pro hojivý postup křesťanství. Ve smyslu duchovního bádání a tradice skončil vzpomenující temný věk rokem 1899 a lidstvo od té doby vstoupilo do „jasného věku“. S tímto pronikavým obratem se pojí skutečnost, že již v roce 1910 Rudolf Steiner mluvil o tom, že v následujících dvou až třech tisících letech, počínaje již 20. stole- tím, by stále více lidí mělo mít zážitek Pavla před Damaškem, tedy potkat Vzkříšeného tváří v tvář.

Uvedená možnost vychází ze skutečnosti, že poměr éterného těla k fyzickému je v lidstvu podřízen pomalé, avšak stále změně. Před mnoha tisíciletími éterné tělo dalekosáhle přesahovalo fyzické tělo, jak tomu je ještě u dítěte. S tím souvisí mimo jiné vědomí odpovídající spojení s nadmyslovými světy ve smyslu starého jasnozření a citění. Dnešní vědomí já a předmětné vědomí předpokládá, že do sebe se stahující éterné tělo se zvolna bude dalekosáhle krýt s fyzickým tělem. Další smršťování a vazba na fyzické tělo, které je v zájmu ahrimanských

⁶ Jan, 15, 5

⁷ Jan, 15, 1

bytostí, dnes leží a je podněcováno mnohými činnostmi a způsoby chování, činilo by éterné tělo stále slabším a připoutávalo by příliš silně duši k fyzickému tělu. V naší době se ale začíná lidské éterné tělo opět uvolňovat a přerůst přes hranice fyzického těla. Tím ale bude - také bez duchovního školení - možné opět obnovené jemné spojení s éternými silami na nejspodnější úrovni nadsmyslového světa. To bude vést k určitým nadsmyslovým zážitkům v oblasti éterného světa a k jeho vnímání novým způsobem. V této době červánků probouzejícího se jasnozření se Zmrtvýchvstalý bude moci pozvolna zjevovat v éterném rouchu stále více lidem v éterném okruhu země. Čas příchodu Krista „v oblacích“, jak je oznámen v Novém zákoně, již započal.

Člověk bude schopný vidět éterné tělo a bude schopný mezi těmito éternými těly také vidět éterné tělo Krista, což znamená vrátat se do světa, v němž se pro nově probuzené lidské vlastnosti objeví Kristus... To je největší tajemství naší doby: tajemství o novém příchodu Krista a o tom, jak vypadá ve své pravé postavě.

Tento návrat ale nesmí být zaměněn s fyzickým znovuzjevením se, které je nemožné, neboť pozemská úloha Krista byla jedinečná a jeho bytost nepodléhá zákonu reinkarnace. Bytostné setkání se Zmrtvýchvstalým na základě nového zrění nebude velmi významné jen pro dotyčné jednotlivé lidi. Z takových zážitků vycházející podněty pozitivním způsobem ovlivní tak silně ohrožený další vývoj a účinnost křesťanství. Ano, přispějí podstatně k jeho obnovení a prohloubení a doplní s tím související možnosti duchovní vědy.

Bühler Walther''''

''
''
''
''
''
''
''
''
''
''
''
''
''
''
''
''
''
''
''
''